

εἰς σκοτεινὴν παράδοξον, καὶ εἰσῆλθε τελευταῖος εἰς θάλαμον ἔχοντα εἰς τὰ παράθυρα ἀντὶ ὑάλων χαρτίων λαδωμένα. Πρὸς τὸ βάθος, ἐπὶ θρανίου κοκκίνου χρυσοκεντήτου, ἐκάθητο γυνὴ τις τοὺς βραχίονας ἔχουσα τεταμένους καὶ ἐσκεπασμένους μέχρι τῆς ἄκρας τῶν χειρῶν διὰ χειροκτίων κιτρίνων ἡμισημάτων.

Ὁ Μελφόρδ ἀφῆκε φωνήν... ἶδε νέαν δεκαπενταετὴ ἐξαιρέτου κάλλους, καὶ πλήρη χάριτος ἱκανῆς νὰ ἐλκύσῃ καὶ εὐρωπαῖον. Ἄν καὶ ἐφόρει κεφαλοδέσμην μαύρην, περιεπολισμένην διὰ δέσμης λευκῆς τιδος καὶ διὰ μικρῶν ἀλλὰ τριπλῶν σειρῶν ὠραίων μαργαριτῶν, ἐνοεῖτο εὐκόλως ὅτι ἡ περικαλλὴς ἐκείνη κεφαλὴ θὰ εἶχε θησαυρὸν ξανθῆς κόμης. Βλεφαρίδες μακρὰ καὶ λεπταί, ὡς διὰ μελάνης κινεζικῆς ἐζωγραφημέναι, ἐπηύξανον τὴν ἀνεξήγητον γλυκύτητα τῶν μαύρων καὶ διαυγῶν ὀφθαλμῶν της· εἰς ταῦτα δὲ προσθετέον καὶ μέτωπον λευκὸν καὶ καθαρὸν, παρθενικῆς, ῥίνα θαυμασίαν, καὶ στόμα ὁμοίον μὲ τὸ θεῖον, τὸ ὁποῖον ἐξύμνησεν ὁ τελευταῖος βασιλεὺς, Κιεγκ-λόγκ, ὁ ἐστεμμένος ἐκεῖνος μέγας ποιητὴς ὅστις ἔλεγεν· «Ὁ φίλερον τῆς καρδίας μου! τὰ χεῖλη σου εἶναι ὡς τὸ μεταλλεῖον τοῦ Νῦ Κισού, κοράλλιον περικλειδὸν μαργαρίτας.»

Ὁ γεναῖος Κιέν, λαβὼν ὀλίγον θάρρος, ὠδήγησε τὸν Μελφόρδ ἐνώπιον τῆς ὠραίας Κίας (αὐτὴ ἦτο ἐκεῖνη τὴν ὁποίαν περιεγράψαμεν), καὶ ἡ νέα κόρη, ἀποκαλύψασα τὴν ἀριστερὰν χεῖρά της καὶ χαμηλώσασα μετὰ σεμνότητος τοὺς ὀφθαλμούς, ἔβαλε δακτύλιον ἐξ ἐλεφαντίνου ὅστου εἰς τὸν παρὰ μισον τοῦ Μελφόρδ. Οἱ δακτύλιοι ὑπῆρξαν ἀνέκαθεν καθ' ὅσον τὸν κόσμον τὰ μεταλλικὰ σύμβολα τῆς εὐδαιμονίας τῶν συζυγικῶν δεσμῶν. Ὁ οὐρανὸς ἔδωκε τὸ παράδειγμα τοῦτο εἰς τὴν οἰκουμένην ῥίψας εἰς τὸν πλανήτην Κρόνον δακτύλιον.

Ὁ Μελφόρδ ἐθαύμασε πρὸ πάντων τὴν παρθενικὴν χεῖρα τῆς μηστῆς του! Ὅποια χεῖρ! καὶ ὁποῖος θὰ ἦτον ὁ βραχίον!

Ὁ μανδαρίνος Σαμπάος, λαβὼν στάμνον πηλίνην ἔβαλεν αὐτὴν ἐντὸς μικρᾶς καὶ στρογγύλης θυρίδος.

Ἐπειδὴ ἡ περίστασις ἦτο κατεπιγούσα ἐτελέσθη καὶ ὁ γάμος ἀμέσως μετὰ τὸν ἀρραβῶνα. Ὁ μανδαρίνος ἔβραυσεν τὴν πηλίνην στάμνον, καὶ ἀνέγνωσεν εἰς τοὺς δύο συζύγους τοὺς ἀναγομένους εἰς τὸν γάμον στίχους τοῦ Λι-Κί. Ὁ δὲ Μελφόρδ παρεστάθη μηχανικῶς εἰς τὴν ἀλλόκοτον καὶ διεξοδικωτάτην ἐκείνην τελετὴν.

Μετὰ ταῦτα κατέβησαν εἰς τὴν αἴθυσαν τοῦ συμποσίου, ἀλλ' οὐδεμία γυνὴ ἐγένετο δεκτὴ· αἱ συνδαιτυμόνες ὅμως ἦσαν τοσαύτῳ τεταραγμένοι ὥστε κανεὶς ἐξ αὐτῶν δὲν εὐθύμησεν. Ὁ Μελφόρδ ἔφαγε μόνον ῥόφημα ἐκ φωλεῶν πτηνῶν, καὶ πῆτταν ἐξ ἰχθύων παρεσκευασμένων μετὰ μύρων.

Μετὰ τὸ συμπόσιον ὁ μανδαρίνος εἶπεν εἰς τὸν Μελφόρδ ὅτι ὁ γάμος του ἐτελέσθη κατὰ τοὺς ὅρους τῆς θρησκείας τοῦ Φό, ἥτις ἐπιτρέπει εἰς τὸν ἄνδρα νὰ ἴδῃ τὴν σύζυγόν του καὶ πρὸ τῆς παστάδος, καὶ τὸν ὑποχρεοῖ νὰ προσφέρῃ τὰ δῶρά του

εἰς τὴν οἰκογένειαν τὸ ἑσπέρας μετὰ τὸ συμπόσιον.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο ἄρθρον τῆς θρησκείας τοῦ Φό, ἐπροξένησε μεγίστην ἀνησυχίαν εἰς τὸν Μελφόρδ· διότι δὲν εἶχε παρὰ μόνον ἐν ὠρολόγιον ἀργυροῦν τὸ ὁποῖον ἐδείκνυε πάντοτε ὥραν παρελθούσαν ἢ μῆλουνσαν, καὶ κλειδίον ἐκ σαρδίου λίθου στρογγύλου ὡς ἡμισυ πᾶλλον. «Ἴσως, εἶπε καθ' ἑαυτὸν ὁ Μελφόρδ, ἡ θρησκεία τοῦ Φό δὲν ὀρίζει καὶ τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ποιότητα τοῦ δώρου.» Καὶ λύσας τὸ κλειδίον, ἔδωκεν αὐτὸ μετ' ἐπιστημότητος εἰς τὸν μανδαρίνον ὅστις τὸ ἐδέχθη εὐγνωμόνως.

Μετὰ τὴν τελετὴν ταύτην τοῦ δώρου, ὁ Μελφόρδ ὠδηγήθη ἀπὸ τὸν παντέρον καὶ τοὺς τρεῖς γυναικαδέλφους του μέχρι τῆς θύρας τοῦ νυμφικοῦ θαλάμου· καὶ ἔνευσε πρὸς τὸν γαμβρὸν νεῦμα σημαῖνον· *Εἴσελθε.*

Τὴν ὥραν ἐκείνην ὁ Μελφόρδ ἐταλαντεύθη· ὁ ποὺς του ἐκλονήθη πατήσας τὸ κατώφλιον, πέραν τοῦ ὁποίου ὑπῆρχεν ἐπιτορκία· ὅτι ἐνθυμήθη τὴν προσφιλὴ Καρολίαν καὶ τὰ δύο τέκνα του.

Ὁ μανδαρίνος καὶ οἱ τρεῖς υἱοὶ του, φρονηθέντες διὰ τὸν δισταγμὸν τοῦτον, ἠτένιζαν ἀλλήλους λοξότερα παρὰ τὸ σύνηδες, καὶ μονοσύλλαβα ἀπαίσια ἐξῆλθον ἀπὸ τὰ ἀπειλητικὰ χεῖλη των. Ἀλλ' ὁ Μελφόρδ, λησμονήσας ἐπὶ μικρὸν τὴν Καρολίαν του, ἐκλίνε τὴν κεφαλὴν ἐνώπιον τῆς νέας οἰκογενείας του, ἤναιξε τὴν θύραν τῆς νυμφικῆς παστάδος καὶ εἰσῆλθεν εὐσταθέστατα.

(*Ακολουθεῖ τὸ τέλος.*)

ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Τοῦ οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου

ΜΑΞΙΜΟΥ

Πρὸς τὸν Δούκα Ἐνετίας

ΙΩΑΝΝΗΝ ΜΟΣΕΝΙΓΟΝ.

— 0 —

Δύο Γερμανοὶ φιλόλογοι, Τάφελ, ὁ γνωστὸς διὰ τὰς περὶ τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας μελέτας αὐτοῦ, καὶ ὁ διδάκτωρ Γεώργιος Μαρτίνος Θωμάς, μέλος τῆς ἐν Μονάχῳ Ἀκαδημίας, ἀνέβησαν, τῷ 1850, ἐν τοῖς δημοσίαις ἀρχείοις Βιέννης, ἐπιστολὴν τινα Μαξίμου, τοῦ περὶ τὰ τέλη τῆς πεντεκαίδεκάτης ἑκατονταετηρίδος πατριαρχεύσαντος, πρὸς τὸν Δούκα Ἐνετίας Μοσενίγον, ἀξιολογωτάτην διὰ τε τὸ λογικὸν καὶ τὸ πραγματικὸν αὐτῆς, ἣν ὁ Γ. Μ. Θω-

μᾶς καὶ διὰ τοῦ τύπου πέρυσιν ἐν Μονάχῳ ἐξέδωκεν. (*) Ἐπειδὴ δὲ τὸ τοῦ σοφοῦ ἀνδρὸς φυλλάδιον εἰς ὀλίγων βεβαίως Ἑλλήνων χεῖρας περιῆλθεν, ἐνομίσαμεν καλὸν νὰ καταστήσωμεν γνωστοτέραν εἰς τὸ ἡμέτερον κοινὸν τὴν ἐπιστολὴν ἐκείνην, καταχωρίζοντες αὐτὴν εἰς τὰς στήλας τῆς Πανδώρας μετὰ τινῶν προσαγωγικῶν ἐρμηνειῶν, τὰς ὁποίας ἀπὸ τοῦ προλόγου τοῦ αὐτοῦ φυλλαδίου ἐρραζόμεθα.

Ἡ ἐπιστολὴ ἐγράφη ἐπὶ ὁραίου καὶ καλῶς διατηρηθέντος περγαμηνῶ, μηνὶ Ἰανουαρίῳ, ἰνδικτιῶνος ιγ', ἥτοι ἐν ἔτει ἀπὸ Χρ. 1480, πρὸς τὸν δοῦκα Ἰωάννην Μοσενίγον, τὸν κυβερνήσαντα τὴν Ἑνετίαν ἀπὸ τοῦ 1477 μέχρι τοῦ 1485. Περί τοῦ πατριάρχου Μαξίμου διαλαμβάνει ἡ Πατριαρχικὴ ἱστορία Κωνσταντινουπόλεως τὰ ἑξῆς:

ΜΑΞΙΜΟΣ ὁ λόγιος καὶ σοφώτατος πολλά.

Θεοῦ σοφία, κοινῇ γνώμῃ ἐφῆρισαν αὐτὸν τὸν θεολογικώτατον Μάξιμον, ὁ ὁποῖος ἦτο μέγας ἐκκλησιάρχης τῆς μεγάλης ἐκκλησίας ταύτης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὀνόματι Μαγουήλ· ὅπου τοῦ ἐσχισαν τὴν μίτην διὰ ὀρισμοῦ τοῦ σουλτάνου, διὰ νὰ μηδὲν πατηθῇ ὁ νόμος, ὅπου ἐπροεγράψαμε, διὰ ὄνομα τοῦ πρωτοβεστιάριου τῆς Τραπεζοῦντος, ὅπου ἐξήτει νὰ ἐπάρῃ τὴν μοιχαλίδα, καὶ τὴν ἐπῆρε. Ἐκαμαν δὲ αὐτὸν τὸν μέγαν ἐκκλησιάρχην καλόγηρον καὶ ἐμετονόμασαν αὐτὸν Μάξιμον· καὶ ἐτίμη τοῦ ἔδωκαν τὸ μικρὸν μήνυμα, καὶ τὸ μέγα μετὰ τὸν ἐσπερινόν· καὶ ἐπὶ τὴν αὔριον λειτουργίας γενομένης, συναγμένου παντὸς τοῦ λαοῦ, ἱερωμένων καὶ κοσμηκῶν, ἐχειροτόνησεν αὐτὸν ὁ Ἡρακλείας πατριάρχης εἰς τὴν παμμακάριστον, γενομένης παρόρησίας μεγάλης καὶ εὐταξίας· καὶ λαβόντες αὐτὸν ἔβαλαν ἐν τῷ ὑψηλοτάτῳ θρόνῳ τῷ πατριαρχικῷ, δώσαντες αὐτοῦ ἐπὶ χεῖρας καὶ τὸ δικανικόν, ψαλλόντων τῶν ψαλτῶν, ὡς σύνηθες, τὸν δεσπότην καὶ ἀρχιερέαν· καὶ οὗτος εὐλόγησε τὸν λαὸν τοῦ κυρίου. Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπῆραν αὐτὸν οἱ ἀρχιερεῖς καὶ οἱ κληρικοὶ καὶ οἱ ἄρχοντες μὲ τὰ πεντακόσια φλωρία, τὸ πεσκέσιον, καὶ ὑπῆγαν, καὶ ἐφίλησε τοῦ σουλτάνου τὸ χέρι, καὶ τὰ φλωρία εἰς τὴν πόρταν αὐτοῦ ἔδωκε· καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ καθενὸς χρόνου ἔδιδαν ταῖς δύο χιλιάδες, τὰ φλωρία, τὸ χαράτζιον.

Πατριαρχεύοντος δὲ αὐτοῦ, τοῦ κυροῦ Μαξίμου τοῦ λογίου, ὅλα τὰ τῆς ἐκκλησίας ἐπερνοῦσαν εἰρηνικὰ καὶ ἀσκανδάλιστα· ἔσοντας ὅπου ἐξεριζώθησαν τὰ σκάνδαλα ἀπὸ τὸ μέσον καὶ ἔμεινεν ἡ κατὰ θεὸν ἀγάπη. Ἐποίμαινε γὰρ τὸ ποίμνιον αὐτοῦ ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυ-

ρίου, καὶ δὲν ἔπαυε καθ' ἐκάστην κυριακὴν καὶ εἰς τὰς δεσποτικὰς ἑορτάς καὶ θεομητορικὰς νὰ διδάσκη ἐπὶ ἁμβωνος τὸν λαὸν τοῦ Χριστοῦ, ὅτι ἦτον λογιώτατος καὶ γλυκὺς εἰς τοὺς λόγους του, ὅπου ἐδίδασκε καὶ ὁμίλει. Εἶχε δὲ γλῶττα θαυμαστὴ καὶ ἁπλῶνε τοὺς λόγους του μὲ πολλὰ παραδείγματα τῆς θείας γραφῆς εὐμορφώτατα, ὅπου ἐκατανύγετον πᾶσα ψυχὴ ἀνθρώπου· ὅπου τινὰς ἄλλος σοφώτατος τοῦ καιροῦ ἐκείνου δὲν ἔσωνεν αὐτὸν εἰς τὰς χάριτας. Τόσος γὰρ μέγας ἦτον εἰς τὴν θεολογίαν, ὅτι τὸ ὄνομά του καὶ ἡ φήμη του ἠκούσθη εἰς τὸν σουλτάνον· καὶ ἐν τῷ ἅμα ἔστειλε πρὸς αὐτὸν ὅπως νὰ τοῦ γράψῃ τὴν ἐξήγησιν τοῦ ἀγίου συμβόλου τῆς πίστεως ἡμῶν, ἡγουν τὸ «πιστεύω εἰς ἓνα θεόν, πατέρα παντοκράτορα». Λοιπὸν ὁ πατριάρχης ἔκαμε τὴν ἐξήγησιν, καὶ ἔγραψεν αὐτὴν θεολογικὰ καὶ τεχνικὰ ὡς σοφώτατος ὅπου ἦτον, καὶ τὴν ἀπέστειλε τοῦ σουλτάνου· καὶ ὡς τὴν ἔλαθεν, ἐχάρη πολλὰ, ὡς ἄκουσε τὴν ἐξήγησιν αὐτοῦ.

Ἡ καρτερία τοῦ ἀνδρὸς ἀνεδείχθη καὶ πρὶν ἔτε πατριαρχεῖσθαι, ὅτε ὁ προμνημονευθεὶς πρωτοβεστιάριος Τραπεζοῦντος ἤθελε νὰ καταναγκάσῃ αὐτὸν εἰς ἀνομόν τινα πράξιν· τὰ περὶ τούτου ἡ *Πολιτικὴ ἱστορία* διηγεῖται ὡς ἀκολουθῶς.

Τοῦ δὲ ἐκκλησιάρχου, ὅπου ἐσχισαν τὴν μίτην αὐτοῦ, ἡ αἰτία ἦτον αὕτη. Αὐτὸς ἦτον σοφώτατος πολλὰ καὶ νομιμάριος καὶ δίκαιος, καὶ ποτέ του δὲν ἠθέλε νὰ εἰπῇ ἢ νὰ παρέβῃ ἔξω ἀπὸ ἐκεῖνο ὅπου ὠρίζαν οἱ θεῖοι νόμοι. Διὰ τοῦτο ὁ πατριάρχης ἐγνωρίζοντα αὐτὸν δίκαιον, τὸν εἶχε πάντοτε σιμὰ του καὶ τὸν ἐσυμβουλευέτον· καὶ ἐνεκεν τούτου ὁ πρωτοβεστιάριος ἐμήνυσεν αὐτοῦ κρυφῶς καὶ δῶρα μεγάλα τοῦ ἔστειλε, νὰ πλαγιάσῃ καὶ νὰ κάμῃ τὸν πατριάρχην νὰ τὸ στέρξῃ, νὰ τοῦ συγχωρήσῃ νὰ ἐπάρῃ τὴν μοιχαλίδα. Ἀμὴ ὁ εὐλογημένος ἐκκλησιάρχης καὶ τὰ δῶρα ὀπίσω ἔστειλε, καὶ ἐκείνους ὅπου τὰ ἤφεραν μετὰ ὀργῆς τοὺς ἀπεδίωξε, λέγοντα πρὸς αὐτοὺς, ὅτι ἡμεῖς δὲν παρασλεύομεν ἀπὸ τὴν ἀπόφασιν τῶν θείων νόμων, ἀμὴ κρατοῦμεν αὐτοὺς καὶ διαφενδεύομεν, νὰ εἶναι ἀσάλευτοι καὶ ἀμετάτρεπτοι εἰς τοὺς αἰῶνας· καὶ ὁποῖος παραβαίνει αὐτοὺς καὶ τοὺς καταπατεῖ, θέλει πέσῃ εἰς τὴν ὀργὴν καὶ κατάραν τοῦ θεοῦ, καὶ θέλει κολασθῇ αἰωνίως. Καὶ ἐτίμη ὑπῆγαν ὀπίσω κατησχυμένοι οἱ ἀπεσταλμένοι παρὰ τοῦ πρωτοβεστιάριου, καὶ εἶπαν αὐτοῦ ὅλους αὐτοῦ τοὺς λόγους, ὅπου τοὺς εἶπεν ὁ αὐτὸς μέγας ἐκκλησιάρχης· καὶ ὁ πρωτοβεστιάριος, ἀκούσας τοὺς φοβεροὺς λό-

(*) Eine Griechische Originalurkunde zur Geschichte der Anatolischen Kirche. München, 1852.

γους εκείνους τοῦ μεγάλου ἐκκλησιάρχου, ὁ πῆγεν εἰς τὸν πασιᾶν, καὶ τοὺς εἶπε, καὶ ἐδιέβαλεν αὐτόν, ὅτι αὐτὸς ἔναι ἡ αἰτία ὅπου δὲν τὸ ἑσπερῆεν ὁ πατριάρχης· καὶ διὰ τοῦτο ἔσχισαν τὴν μίτην αὐτοῦ.

Τελευταῖον περὶ τῆς λογιότητος καὶ συνέσεως τοῦ πατριάρχου Μαξίμου παρέχει ἡ Πολιτικὴ ἱστορία τὴν καλὴν ταύτην μαρτυρίαν.

Πατριαρχεύοντας δὲ κυροῦ Μαξίμου τοῦ λογίου, τὰ τῆς ἐκκλησίας ἅπαντα εἰρηνικῶς διέκειντο, παυσάμενων τῶν σκανδάλων· ἐποίμεινε δὲ τὸν λαὸν τοῦ θεοῦ, ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ, διδάσκων ἐπ' ἁμβωνος τοῦ πατριαρχείου καὶ ἐν ἄλλαις ἐκκλησίαις τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, ἀκωλύτως, παρρησίᾳ, κατὰ πᾶσαν κυριακὴν λέγων καὶ ἑορτήν. Ὑπῆρχε δὲ φιλόσοφος, καὶ πλάτος λόγου ἔχων πολὺ, ὡς οὐδεὶς τῶν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον· καὶ τόσον διεφθίμωθη, ὅτι καὶ ἡ λογιότης αὐτοῦ καὶ ἡ σοφία ἐφθασε καὶ εἰς τὰ τοῦ σουλτάνου Ἀγαρηῶν ὦτα κ. τ. ε.

Ἐγράφη δὲ ἡ προκειμένη ἐπιστολὴ κυρίως ἐπὶ τῷ σκοπῷ νὰ παρακληθῇ ἡ Ἑνετικὴ κυβέρνησις νὰ παύσῃ τοὺς διωγμοὺς οὓς ἔπασχον ἀπὸ τῶν καθολικῶν οἱ ὀρθόδοξοι, αἱ κατοικοῦντες εἰς χώρας ὑποταταγμένας εἰς τὴν Ἑνετίαν· ἐπειτα δὲ ἐξαιτεῖται ὁ πατριάρχης νὰ ἀποδοθῇ καὶ νὰ διατηρηθῇ τὰ εἰσοδήματα καὶ δικαιοῦματα ὅσα ἡ ἀνατολικὴ ἐκκλησία εἶχεν εἰς Κρήτην, εἰς Μιθώνην, εἰς Κορώνην, καὶ εἰς Ἡπειρον· τελευταῖον ζητεῖ ὁ πατριάρχης νὰ μὴ παρεμποδίζονται οἱ ἄνθρωποι οἱ ἀπελλόμενοι εἰς τὰς Ἑνετικὰς χώρας ἵνα συλλέγῃσιν ἐλεῖν καὶ βοηθήματα διὰ τὴν Ἐκκλησίαν.

Ἡ Ἑνετικὴ κυβέρνησις εἶχε συνήθως τὴν φρόνησιν νὰ ἐννοῇ ὅτι δὲν συμφέρει εἰς αὐτὴν νὰ παραδιώχῃ τὴν συνειδητὴν τῶν ὀρθοδόξων αὐτῆς ὑπηκόων κατὰ δυστυχίαν, τινὲς τῶν ὑπαλλήλων αὐτῆς, καὶ μάλιστα ὁ Λατινικὸς κληρὸς, δὲν συνεμερίζοντο τὰ ἀγαθὰ ἐκεῖνα φρονήματα καὶ αἰσθήματα, καὶ παρεξέτρεποντο πολλακίς εἰς διωγμοὺς καὶ ἀδικίας. Ἡ τοιαύτη ἀντίρρασις τῶν προθέσεων τῆς κεντρικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας πρὸς τὰ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις συμβαίνοντα ἐξάγεται ἀπὸ πολλῶν δημοσίων ἐγγράφων, ὧν παρατιθέμεθα ἐνταῦθα περικυπᾶς τινος.

Ὁ δοῦξ Νικόλαος Λαπόντες ἔγραφε πρὸς τὸν κυβερνήτην Κρήτης, τῇ 20 Αὐγούστου 1578, τὰ ἀκόλουθα.

« Πρέπει νὰ ἡξεύρετε ὅτι ἀείποτε σπουδαιότατον ἡμῶν καθήκον ἐθεωρήσαμεν νὰ σεβώμεθα τὸ θρησκευμα τῶν Ἑλλήνων ὅσοι εὐρίσκονται ἐν τε τῷ ἀνατολικῷ ὑμῶν βασιλείῳ καὶ εἰς τὰς ἄλλας χώρας τὰς διατελούσας ὑπὸ τὴν ἡμετέραν κυριαρχίαν, μὴ διακωλύοντες αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ νὰ ἐμμένωσιν εἰς τὰ πάτρια δόγματα. Ἐπὶ τούτῳ, ὅσαςκις ἔδει, ὑπεβάλαμεν παραστάσεις πρὸς τε τοὺς πάπας ἐν Ρώμῃ καὶ πρὸς τὴν ἐν Τριδέντῳ ἁγίαν Σύνοδον. Διότι κάλλι-

στα ἐννοοῦμεν, ὅτι διὰ νὰ διατηρήσωμεν τὰς ἀνατολικὰς χώρας ἀνάγκη νὰ προστατευθῇ καὶ ἡ τῶν Ἑλλήνων θρησκεία, καθὼς πάλιν ἀφ' ἑτέρου ἐφροντίσαμεν ὥστε καὶ οἱ ὁπαδοὶ τοῦ Λατινικοῦ δόγματος νὰ προστατευθῇ, νὰ ἐνισχυθῇ καὶ νὰ πολλαπλασιασθῇ αὐτότε. Τούτου ἕνεκα πάντοτε ἐπιμενόμεν ὥστε οἱ Λατῖνοι ἀρχιερεῖς νὰ διακρίνωσι πραγματικῶς εἰς τὰς ἐπισκοπὰς τῶν ἵνα διατηρῶσι καὶ αὐξάνωσιν αὐτότε τὸ Λατινικὸν δόγμα, ὅχι ὅμως καὶ ἵνα ὅπωςδὴποτε παρενοχλῶσι τοὺς ἐμμένοντας εἰς τὸ Ἑλληνικὸν δόγμα. »

Καὶ ὁ αὐτὸς δοῦξ ἔγραφε πρὸς τὸν κόμητα Σεδενίκου (ἐν Δαλματίας), τῇ 20 Αὐγούστου 1582, τὰ ἀκόλουθα.

« Παρέστησαν ἐνώπιον ἡμῶν τινες κομίζοντες ἐπιστολάς αἰτίνες διαλαμβάνουσι πολλὰ παράπονα τοῦ ἐφημερίου καὶ τῶν πιστῶν ὑμῶν ὑπηκόων περὶ τῶν δυσκολιῶν καὶ ἀδικιῶν ὅσας πάσχουσιν ὡς πρὸς τὴν ἐξάσκησιν τῆς θείας αὐτῶν λατρείας, ἐτι δὲ περὶ τῶν συνεχῶν καὶ βιαιῶν καταπίεσεων ὅσας δοκιμάζουσι καὶ ἀπὸ αὐτῶν τῶν ἡμετέρων δημοσίων ὑπαλλήλων. Δυσχερестоῦμενοι δὲ τὰ μέγιστα διότι ἀκούομεν τοιαῦτα παράπονα, διατάττομεν ὑμῶς, διὰ τῆς παρούσης, ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς συγκλήτου, ἵνα καταπαύσῃτε ἀνεὺ τῆς ἐλαχίστης ἀνάβολῆς τὰ ἀτοπήματα ταῦτα, ἀπειλοῦντες τοὺς παραβάτας διὰ τῶν αὐστηροτέρων ποινῶν. . . Ἐὰν τὰ πράγματα ἔχωσιν ὅπως ὑπὸ τῶν παραπονουμένων ἐκτίθενται, σὺς διατάσσομεν νὰ σταλῇτε ἐνταῦθα εἰς Ἑνετίαν τοὺς ἐνόχους, ἵνα λάβωσι τὰ ἐπιχειρήματα τῆς κακίας τῶν καὶ καταστῇ ἀρίδην, ὅτι ἀγαπώμεν ἐξίσου ἅπαντας ἡμῶν τοὺς ὑπηκόους, καὶ ὅτι ἡ ἀπόφασις ἡμῶν εἶναι νὰ διατηρήσωμεν σταθερὰν καὶ διαρκή μεταξὺ αὐτῶν εἰρήνην, δι' ἧς σώζονται πᾶσαι αἱ μορφαὶ τοῦ κόσμου τούτου, καὶ ἐφ' ἧς μέγας ἐρείδεται καὶ ἡ εὐημερία τῆς Γαλινοτάτης ταύτης κυβερνήσεως. »

Ἰδοὺ δὲ τί ἔγραφε καὶ ὁ δοῦξ Φραγκίσκος Ἡρρίτζης πρὸς τὸν κόμητα Σεδενίκου, τῇ 11 Μαΐου 1611.

« ἵνα τοῦ λοιποῦ παύσῃ ἐν τῇ πόλει ὑμῶν πᾶσα ἀταξία περὶ τὴν ἐξάσκησιν τῆς Ἑλληνικῆς θρησκείας, καὶ τὰ πράγματα διατεθῶσιν ὅπως ἀπαιτεῖ ἡ δημοσία εὐλαδία καὶ ὑπόληψις πρὸς τὴν θείαν λατρείαν, σὺς λέγομεν ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τῆς συγκλήτου, ὅτι ἡ θέλησις ἡμῶν εἶναι ὥστε πάντες οἱ εἰς αὐτὴν οἰκούντες ὅσοι προσεδεῦοντο τὸ Ἑλληνικὸν δόγμα νὰ δύνανται νὰ τελῶσιν ἐλευθέρως τὰς συνήθεις αὐτῶν ἱεροπραξίας καὶ νὰ λατρεύωσι τὸν θεόν, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις αὐτῶν, κατὰ τὰ ἔθιμα αὐτῶν. »

Ἄλλοτε δὲ πάλιν συγκλητικὸν δόγμα τῆς 1^{ης} Ἰουλίου 1718, πρὸς τὸν Γενικὸν διοικητὴν Δαλματίας καὶ Ἀλβανίας, προοιμιάζει ὡς ἀκολουθεῖ.

« Ἡ πολλακίς καὶ ἐντόνως γνωστοποιηθεῖσα θέλησις τῆς κυβερνήσεως ἡμῶν εἶναι νὰ ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς Ἑλληνας ὑπηκόους ἡμῶν, ὅπουδὴποτε καὶ ἂν εὐρίσκωνται, ἡ ἐλευθέρη δημοσία τέλεσις τῆς λατρείας τῶν καὶ ἡ ἀδιακώλυτος καὶ ἀκαινοτάμητος

διατήρησις τῶν θεοσκευτικῶν ἐθίμων. Ἐπιθυμοῦμεν θερμῶς νὰ μὴ παραβῇ οὐδεὶς τὴν ἀρχὴν ταύτην, διότι ἔχομεν τὴν σπουδαίαν πρόβλεψιν νὰ ἀπομακρύνωμεν τὰς διαιρέσεις ἀπὸ τῶν λαῶν ἡμῶν καὶ νὰ διατηρήσωμεν μετὰ αὐτῶν ἡσυχίαν. »

Ἄλλ' ἂν τὰ ἐγγράφα ταῦτα μαρτυρῶσι τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν τῆς Ἑνετικῆς κυβερνήσεως, ἀποδεικνύουσι συγχρόνως, ὥς προείπομεν, ὅτι ἡ προαίρεσις αὕτη πολλάκις παρεγνωρίζετο ἐν ταῖς ἐπαρχίαις καὶ ὅτι οἱ ὀρθόδοξοι ἐπασχόν αὐτόθι ἀδιακόπους σχεδὸν ἀδικίας καὶ καταπίεσις. Πρὸς ἀποτροπὴν τοιούτων ἀτοπημάτων ἐγγράφη λοιπὸν καὶ ἡ ἐπιστολὴ τοῦ πατριάρχου Μαξίμου. Δημοσιεύοντες δὲ αὐτὴν ἀπαρτλάκτως ὅπως ἔχει ἐν τῷ ὑπὸ τοῦ Γ. Μ. Θωμᾶ ἐκδοθέντι κειμένῳ, περιττὸν νομίζομεν νὰ ἐπιστήσωμεν τὴν προσοχὴν Ἑλλήνων ἀναγνωστῶν εἰς τὴν ἀξιόπρεπτον τοῦ ὕφους καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ ἀοιδίμου ἐκείνου ἱεράρχου.

Ἰδοὺ ἡ ἐπιστολή.

Τῷ μεγαλοπρεπεστάτῳ, ἐπιφανεστάτῳ, ἐκλαμπροστάτῳ δουκὶ τῆς Βενετίας, ἐπιτρόπῳ τῶν πενήτων, κυρίῳ καὶ πάντα ἄριστῳ.

† Μεγαλοπρεπέστατε, ἐπιφανέστατε, ἐκλαμπρότατε δούξ Βενετίας, ἐπίτροπε τῶν πενήτων, χάριν, εἰρήνην, υἱεὶαν ψυχῆς, ῥῶσιν σώματος, νίκας κατ' ἐχθρῶν καὶ πᾶν ἀγαθὸν εὐχεται ἡ μετριότης ἡμῶν τῇ ἐκλαμπροτάτῃ σου αὐθεντία.

Ὁ κύριος ἡμῶν καὶ θεός, ὁ τῆς σωτηρίας ἡμῶν ἀρχηγός καὶ τελειωτής Ἰησοῦς, ὁ τὴν ἀφαντον συγκατάβασιν καὶ οἰκονομίαν ποιήσας καὶ κατελθὼν ἐκ τῶν οὐρανῶν ἀμεταβάτως (ποῦ γὰρ ἂν ἡ πῶς μεταβαίῃ ὁ πανταχοῦ ἐνουσίως καὶ σαρκωθείς ἐκ τῆς ἀειπαρθένου Μαρίας ἀμεταβλήτως, καὶ παλαίσας ἀνθρωπίνως, καὶ νικήσας τὸν ἀρχαίκακον δαίμονα, ἢ ἡμῶς αὐτοῦ νικητὰς ἀναδείξῃ, τοὺς πρότερον ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀπατηθέντας καὶ δουλωθέντας;) — οὗτος τοίνυν, ὁ τὴν ἐλευθερίαν ἡμῖν χαρισάμενος διὰ τῆς ἀρρήτου οἰκονομίας, ὁ τὸν ἡμέτερον νοῦν θεὸς εἰς αὐτὴν τὴν ἀλήθειαν, οὗ χωρὶς οὐκ ἂν ἐπιτυχῆς ἐγένετό ποτε τῆς ἀληθείας ὁ ἡμέτερος νοῦς, ἡ δὲ τελειότης ἐστὶ τοῦ νοῦς, ὁ λόγους καὶ ἔργους καθυποδείξας τὴν εἰς σωτηρίαν καὶ αὐτὸν οὐρανὸν φέρουσαν ὁδόν, καὶ πάντα ποιήσας καὶ παθὼν ἀνθρωπίνως, ἵνα σωθῶμεν ἡμεῖς — οὗτος τοίνυν κληρὸν ἡμῖν ἐπαφῆκεν, εἰπὼν· εἰρήνην τὴν ἐμὴν δίδωμι ὑμῖν, εἰρήνην τὴν ἐμὴν ἀφίημι ὑμῖν.

Ἀλλ' ἡ τῶν ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένων ἀμέ-

λεια, καὶ τινῶν τῶν τῷ ἰδίῳ στοιχοῦντων θελήματι ἐξ ὑπερηφανείας, καὶ ὁ τοῦ ἀποστάτου Σατὰν φθόνος καὶ ταύτην τὴν εἰρήνην συνέχεε καὶ ἀνέστρεψεν, καὶ τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας τὸ καλῶς ἠνωμένον κακῶς ἐμέρισεν· ὧν τῶν τὴν εἰρήνην ἀνατρεψάντων ἐνδίκον τὸ κρίμα, καὶ ἡ δίκη οὐκ ἐπινυστάξει.

Ἀλλ' ἡ καθολικὴ σύμπασα τῆς ἀνατολῆς ἐκκλησία οὐδεμίαν αἰτίαν σκανδάλου δέδωκε, τοῖς παρὰ τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ τῶν οἰκουμενικῶν συνόδων παραδεδομένοις ἐμμείνας καὶ ἐμμένουσα, καὶ μηδὲν ὅλως μεταποιήσασα ἢ παραχαράξασα, τὴν τε αἰδῶ φυλάττουσα καὶ τιμὴν τὴν εἰς τοὺς θεοφόρους πατέρας καὶ τοὺς σεπτοὺς ἀποστόλους, καὶ τὸ τέλειον καὶ ἀνελλιπὲς τῆς πίστεως τῆς ἐν τῷ ἁγίῳ συμπετόλῳ βλέπουσα.

Ὅθεν ἔδει τοὺς ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένους καὶ τῆς ἀγίας τριάδος προσκυνητὰς καὶ αὐτοῦ τοῦ σταυροῦ, μήτε μισεῖν ἡμᾶς, μήτε διώκειν, ἀλλὰ καὶ ἀγαπᾶν καὶ τὰ δυνατὰ βοηθεῖν, καὶ μάλιστα ἐν τοιούτῳ καιρῷ, ὅτε ὑπὲρ τῆς πίστεως αὐτῆς καὶ τοῦ ὀνόματος τοῦ Χριστοῦ, ὅπως μὴ ἐξαλειφθῇ ἀπὸ τῶν μερῶν τούτων, ἀγωνιζόμεθα, καὶ καθεκάστην μαρτυρικὴν ἀνύομεν ὁδόν, καὶ λόγοις καὶ ἔργοις πρὸς τοὺς οὐ δεχομένους τὴν ὀρθόδοξον πίστιν τὸ ἀληθές τῆς πίστεως ἀποδεικνύομεν. Ἐδόξασεν γὰρ πρὸ ὀλίγου τὴν ἡμετέραν ὀρθόδοξον (πίστιν), καὶ τὴν δύναμιν αὐτῆς ἐδείξεν ἀριδηλοτάτην δι' ἡμῶν τῶν ἁμαρτωλῶν ὁ πάντων δημιουργὸς καὶ βασιλεὺς θεός, καὶ ἅπαν γένος Χριστιανῶν ἀπὸ ἀνατολῶν μέχρι δυσμῶν ἐτιμήθη καὶ ἐβεβαιώθη τῇ πίστει. Καὶ οἶμαι, ὥς οὐδὲ ὑμετέρα ὑψηλοτάτη αὐθεντία ἀνήκουστος γέγονεν τῶν τοιούτων.

Εἰ δέ γε καὶ χρήματα διδόασιν οἱ Χριστιανοὶ ὑπὲρ τῆς συστάσεως τῆς ἐκκλησίας, οὐ φόβου τοῦτο καὶ κατηγορίας ἐστὶν ἄξιον, ἀλλ' ἐπαίνων καὶ ἐγκωμίων. Μαρτυρικὴν γὰρ προαίρεσιν καὶ γνώμην αὐτὸ τοῦτο παριστᾷ καὶ οἱ μάρτυρες, ἢ ἡ πίστις φυλαχθῇ, ζωᾶς καὶ αἵματα προεδίδουν. Οἱ δέ γε Χριστιανοὶ νῦν ἀντὶ αἱμάτων χρήματα διδόασιν, ἢ ἡ πίστις φυλαχθεῖ καὶ συνάγεται εἰς ἴσον ἐκείνοις ὥσπερ δὴ καὶ τὸ ὑπὸ ἑτέραν ἐχόντων πίστιν ἀρχεσθαι ἡμᾶς καὶ ἀρχομένους ἀγωνίζεσθαι φυλάττειν τὴν ὀρθόδοξον πίστιν καὶ τὴν ἐκκλησίαν καὶ τὰς παραδόσεις τῶν θεοφόρων πατέρων ἀμειώτους καὶ ἀμεταποιήτους, καὶ ἀνακεκαλυμμένῳ προσώπῳ φυλάττειν καὶ κηρύττειν τὴν ἀλήθειαν, καὶ τοὺς πιστοὺς βεβαιοῦν, συνιστᾷ ἡμᾶς τῇ προθέσει καὶ καταστάσει τῶν ἀποστόλων καὶ

τῶν διαδόχων ἐκείνων· οἱ μὴδὲνα βασιλεῖα τῆς πίστεως τῶν Χριστιανῶν ἔχοντες, ἀλλὰ πάντας διώκοντας, ὅμως ἐτήρουν τὴν πίστιν, καὶ τὴν ὀρθόδοξον ἐκκλησίαν συνίσταν.

Καὶ τοῦτο αὐτὸ λαμπροτάτους ἐκείνους ἐποίησε, καὶ ἀπεδείκνυ, ὅτι ἐν μέσῳ τῶν ἀκανθῶν ἀλήθειαν πίστεως καὶ δικαιοσύνην ἐτήρουν. Καὶ τοῦτο διήρκεσεν εὐτῷ γινόμενον ἀπὸ Χριστοῦ μέχρι τριακοσίων δέκα τῶν χρόνων. Καὶ κείνοι ἦσαν ἀληθεῖς μαθηταὶ καὶ διάδοχοι τοῦ Χριστοῦ, ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχοντες καὶ διωγμούς, καὶ μισούμενοι ὑπὸ πάντων, οὐ λαμπροὶ ἐπὶ δόφρου καθήμενοι καὶ ἐπεντυφῶντες, καὶ τῶν ταπειντέρων καταπαιρόμενοι, καὶ ἄρχοντες, καὶ στρατηγοῦντες, καὶ τυραννοῦντες. Τοῦτο γὰρ οὐ τῆς παραδόσεως τοῦ Χριστοῦ, εἰπόντος· ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε, καὶ ἔσεσθε μισούμενοι ὑπὸ πάντων διὰ τὸ ὄνομά μου. Εἰ οὖν καὶ ἡμεῖς πάσχουμεν καὶ πενόμεθα καὶ τὰ ἄλλα ὑφίσταμεθα, οὐ δίκαιόν ἐστιν, ἵνα μισώμεθα καὶ διαβαλλώμεθα παρὰ τῶν ἀπὸ Χριστοῦ καλουμένων.

Πρὸς οὖν τί ταῦτα λέγομεν; Ὅτι ἡ ὑψηλοτάτη καὶ λαμπροτάτη αὐθεντία τῶν Βενετῶν τὰ ἄλλα ἀρίστως καὶ ὥς οὐκ ἄν τις εἴποι διοικοῦσα εἰς τοῦτο συνυπάγεται παρὰ τινων Ῥωμαγενῶν, τῶν τῆς εἰρήνης ἐχθρῶν, καὶ συγγνωτὴ καὶ παρορᾷ διωγμούς παρὰ τινων γινόμενους ἐν τοῖς τόποις, οἷς ἄρχεται, εἰς τοὺς ταπεινοὺς Ῥωμαίους, ὅσοι τῆς ἡμετέρας γενεᾶς καὶ τάξεώς εἰσιν. Καὶ τοῦτο εἰς περιφρόνησιν ἡμῶν καὶ ἀτιμίαν ἡμῶν δεχόμεθα. Διὰ τί γὰρ ἕτερον εἰς αὐτοὺς τοιαῦτα ποιοῦσιν, εἰ μὴ διότι τῆς ἡμετέρας τάξεώς εἰσιν καὶ τὸ πάτριον τηροῦσιν; Ὅπερ οὕτε δίκαιον ὅλως, οὕτε συμφέρον. Κακὸν γὰρ παράδειγμα δίδοτε τοῖς νῦν ἄρχουσι.

Μαρτυρούμεθα τὸν ἐπὶ πᾶσι θεόν, ὥς οὐ δι' ἄλλον τινὰ τρόπον τοῦτο λέγομεν, οὐδὲ διὰ βλάβην τῆς ὑψηλοτάτης ὑμῶν αὐθεντίας. Ἀπαγε, ἴλεως ἡμῖν εἴη ὁ κύριος· μὴδὲν τοιοῦτον παρ' ἡμῶν ἢ τινος ἑτέρου τῶν ἡμετέρων Χριστιανῶν γένοιτο. Ἐθέλομεν γὰρ καὶ ἡμεῖς τὴν ὑμετέραν αὐξήσειν καὶ σύστασιν, ὥς δὴ καὶ ὑμεῖς ἐθέλετε, καὶ τοῦτο εὐχόμεθα. Οἶδεν ὁ θεὸς καὶ πάντες οἱ ἐνταῦθα, ὅσῃν εὐφροσύνην ἠυφράνθημεν, καὶ ὥς πανήγυριν ἐποησάμεθα διὰ τὴν γεγεννημένην μετὰ τοῦ ὑψηλοτάτου αὐθέντου εἰρήνην, ἣν καὶ στηρίζειεν ὁ κύριος. Ἀπεκάμομεν γὰρ καθεκάστην ὁρῶντες τὰς ἀπὸ τῆς μάχης γεγεννημένας συμφοράς, καὶ ἡμετέρας ταύτας ἡγούμεθα. Ἀλλὰ νῦν τῆς εἰρήνης ἐπιλαμ-

ψάσης χαίρομεν καὶ εὐφραίνόμεθα, πᾶσαιμένων τῶν φόνων καὶ συμφορῶν. Ἀλλὰ ταῦτα διὰ τὸ δίκαιον λέγομεν καὶ τὸ εὐπρεπὲς καὶ τὸ συμφέρον. Κρεῖσσον γὰρ ἄρχειν τῶν ὑπηκόων ἐκουσίως καὶ ἀδυστάτως, ἢ βίᾳ καὶ τυραννίδι. Τὸ γὰρ βίᾳ κρατούμενον, φησί τις σοφός, στασιάζει, καίρου λαβόμενον· τὸ δὲ ἐκουσίως καὶ ἀδυστάτως, αἰεὶ ἀστασίαστον.

Εἴ τινα οὖν χώραν ἔχει ὁ ἡμέτερος λόγος εἰς τὴν ὑψηλοτάτην καὶ συνετωτάτην ὑμῶν βουλήν, ὀρίσατε, ἵνα οἱ τοιοῦτοι διωγμοὶ καὶ πειρασμοὶ παύσωνται, καὶ ἄδεια ἢ πᾶσιν εἰς τὰ ἔθιμα καὶ τὴν πίστιν αὐτῶν ποιεῖν, ὥς βούλονται. Τοῦτο ὡς δίκαιον καὶ συμφερότατον τῇ ὑψηλοτάτῃ ὑμῶν αὐθεντίᾳ γράφω. Εἰ οὖν ὁ μέγας καὶ ὑψηλότατος αὐθέντης, ἑτέρας πίστεως ὢν, τοὺς Χριστιανούς καὶ πάντας ἀφίησιν εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς γνώμης καὶ πίστεως πάντας, καὶ πέρυσσι μαθῶν, ὥς ἐν τῇ μεγάλῃ Βλαχίᾳ βιάζονται τοὺς Ἀρμενίους, ἵνα ὀρθόδοξους ποιήσωσι, γράψας καὶ στείλας ὥρισε, νόμον θεοῦ εἶναι τὸ ἀδυστάστον, καὶ κατέπαυσεν τὸν ἐκεῖσε διωγμόν· πολλῷ μᾶλλον δίκαιόν ἐστιν, ὑμᾶς τοῦτο ποιῆσαι, καὶ τοῖς ὑπὸ τὴν ὑμετέραν πᾶσαν ἀρχὴν ὡς νόμον θεοῦ δοῦναι τὸ ἀδυστάστον, καὶ ἀφείναι πάντας ἐν τῇ ἐξουσίᾳ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς πίστεως, καὶ μὴ διὰ τινων πλεονεξίαν καὶ θέλημα ἀλόγιστον ἀδικόν τι καὶ παράλογον ἀφείναι γίνεσθαι, θεόν τε καὶ ἡμᾶς λυπεῖν, καὶ ὥσπερ κύβον ἀρρίπτειν τὰ πράγματα, μὴδεμίᾳ εὐλόγου ἀνάγκης καὶ συστατικῆς τῆς αὐθεντίας καταπειγούσης, δέσως οὐδὲ ὁ θεὸς περιόψεται.

Ταῦτα μὲν καθόλου φάμεν καὶ τὸ πᾶν εἰς τὴν ὑμετέραν ἀρίστην καὶ δικαίαν βουλήν καὶ γνώσιν ἀναρτῶμεν. Ἰδίως δὲ λέγομεν, ὥς ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία, μὴδεμίαν πρότερον ἀνάγκην ἢ ἐπίθεσιν ἔχουσα, παρέβλεπε πολλὰ τῶν δικαιωμάτων αὐτῆς, τὸ ἀπρόσκοπον πραγματευομένη. Νῦν δὲ ἐν μεγίστῃ καταστάσῃ ἀνάγκῃ, καὶ βάρος μέγα ἐπικείμενον ἔχουσα (ἄλλως γὰρ οὐκ ἂν ἐνταῦθα συσταίη ἐκκλησία, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἐντεῦθεν· ἐξαλειφθεῖη, εἰ μὴ τοιαύτη γίγνοιτο οἰκονομία καὶ δόσις), πρὸς δὲ καὶ εἰς τοὺς πένητας καὶ τοὺς ἐν αἰχμαλωσίᾳ ἀναγκαζομένη ἀναλίσκειν πολλὰ, εἰς ἐννοίαν ἤλθεν τῶν αὐτῆς δικαίων.

Διὸ τοῦ ἐνδοξοτάτου ἀποκρισταρίου τῆς ὑψηλοτάτης αὐθεντίας ὄντος ἐνταῦθα, περὶ τῶν εἰσοδημάτων, ὧν ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία ἐν τῇ Κρήτῃ εἶχεν, κεκίνηται λόγος, καὶ τοῦ κρατούντος τοῦτο ἐνθυμηθέντος. Καὶ πρότερον μὲν

ὁ ἀποκρισιάριος ἀγαθὰς ἡμῖν δέδωκεν ἐλπίδας, εἰπὼν, «ὥς, ἐπεὶ ἡ ἐκκλησία αὕτη μεγάλην ἔχει ἀνάγκην, καὶ πολλοὶ ἐκ ταύτης εὐρίσκουσι βοήθειαν, ποιήσομεν καὶ ἡμεῖς ὁρισμένην εἰς ταύτην βοήθειαν.» Ὑστερον δὲ τὸ πᾶν ἀνῆρτησεν εἰς τὴν ὑψηλοτάτην βουλήν. Διὰ τοῦτο γράφομεν καὶ ἀξιούμεν δι' αὐτὴν τὴν τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἀγάπην, παραβλέψαντες πάντα ἢ καθόλου ἢ ἐν μέρει, πρὸς τὴν βοήθειαν ἡμῶν ἀποβλέψατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς, ἀπόμοιράν τινα παρ' ὑμῶν ἔχοντες, ἐξ ὧν νομίζομεν ἡμετέρων δικαίων, εὐχεται καὶ ἐπαινεταί ὡς ὑμῶν. Τοῦτο εἰ γένηται, μεγίστην δόξαν καὶ κλέος ἐποίσει τῇ ὑψηλοτάτῃ ὑμῶν αὐθεντία. Εἰ γὰρ ἀπὸ τοῦ πολλοῦ δικαίου ἡμῶν καὶ ἀπόμοιράν τινα δώρητε, ὥσπερ ανεῖ τὸ πᾶν λαβόντες εὐχαριστήσομεν, καὶ οὐκ ἐτι ὡς δίκαιον ἡμέτερον, ἀλλ' ὡς εὐεργεσίαν ἡμῶν λογιούμεθα.

Ταῦτα τῇ ὑψηλοτάτῃ ὑμῶν αὐθεντία καὶ δικαιοτάτῃ γράφοντες ἀξιούμεν καὶ ἐλπίζομεν, ὥς οὐ παραβλέψετε τὴν ἡμετέραν ἀνάγκην καὶ ἀξιώσιν, δίκαια καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν μεμαθηκότες.

Τὸ δὲ τρίτον κεφάλαιον, ὃ καὶ ὁ ἐνδοξότατος ἀποκρισιάριος ἀκούσας ἐπήνεσεν, ἐστίν, ἵνα ἀκινδύνως ἔχωμεν πέμπειν ἀνθρώπους αἰτοῦντας διὰ τὴν ἀνάγκην τῆς ἐκκλησίας εἰς τοὺς τόπους τῆς ὑψηλοτάτης αὐθεντίας ἐν τε ταῖς νήσοις, καὶ ἀλλοχοῦ, ἵνα, εἰ μή τι ἄλλο, οἶνον καὶ τινα τῶν ἐδωδύμων αἰτοῦσαι τε καὶ λαμβάνουσι. Καὶ εἰς τοῦτο ἐθέλομεν ὑμετέραν ἀπόφασιν καὶ θέλημα.

Περὶ δὲ τῆς συνηθείας καὶ τάξεως, ἧς μέχρι τοῦ νῦν εἶχομεν εἰς τὴν Μεθώνην τε καὶ Κορώνην καὶ τὰς ἄλλας τὰς ἐν τῇ Ἠπείρῳ ὑμῶν πόλεις, ἀμεταποίητα ἐστί. Καὶ ὑμεῖς καὶ πλέον νῦν ἔχειν ἡμᾶς διακρινεῖτε, καὶ ἀποφασιν δοίητε.

Ταῦτα μετὰ τῆς προσηκούσης εὐλαβείας καὶ ἀξιώσεως γράφομεν ὑμέτερον δ' ἂν εἴη, τὰς ἡμετέρας ἀξιώσεις διέξασθαι καὶ εἰς τέλος βαλεῖν. Τὸ πρὸς ὑμετέραν ἀποδοχὴν γράφετε ἡμῖν, καὶ ἡμεῖς (σὺν θεῷ δὲ εἰρησθῶ) ἐσόμεθα ὑμῖν καὶ οἶλοι καὶ εὐχεται, καὶ εἰς πᾶν, ὅσον εἰς ἡμετέραν ἦκει δύναμιν, χρήσιμοι.

Οἱ δὲ χρόνοι τῆς ἐκλαμπροτάτης ὑμῶν αὐθεντίας εἴησαν πλείστοι καὶ εὐτυχεῖς.

Μηνὶ Ἰανουαρίῳ ἰνδικτιῶνος ιγ'.

† Μάξιμος, ἐλθέω θεοῦ ἀρχιεπί-

σκοπος Κωνσταντινουπόλεως, νέας Ῥώμης, καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρχης. †

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΜΒΟΛΩΝ

Τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν, τῶν ἐν τε τοῖς συγγράμμασι καὶ μνημείοις τῶν πρώτων χριστιανικῶν ἑκατονταετηρίδων.

(Μετάφρασις ἐκ τοῦ γαλλικοῦ ὑπὸ Π. Γ.)

Ἄξιοι, καὶ δίκαιοι, νὰ τιμῶνται καὶ προσκυνῶνται ὑπὸ τῶν πιστῶν εἶναι οἱ τῶν ἱερῶν εὐαγγελίων συγγραφεῖς, οἱ ἐκλεκτοὶ οὗτοι τοῦ Θεοῦ ἀνθρώποι, οἱ ὑπὸ τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἐμπνευσθέντες ἵνα διασώσωσιν εἰς ἡμᾶς ἐν βίβλοις, πολυτιμοτέρας καὶ αὐτῶν τῶν μωσαϊκῶν καὶ προφητικῶν, τὴν ἀνθρωπίνην ζωὴν, τὰ θαύματα καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ καταβάντος ἐπὶ τὴν γῆν πρὸς λύτρωσιν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου καὶ ἀναγέννησιν τοῦ παντός. Διὰ τοῦτο καὶ εὐθύς ἀπὸ τῶν πρώτων χρόνων βλέπομεν αὐτοὺς ἀνυμνουμένους ὡς οὐρανίους τινὰς λαμπάδας, ἐρχομένας νὰ φωτίσωσι τὸν κόσμον, ὡς τὰς μυστηριώδεις ἐκείνας σάλπιγγας, ἀνατρεπούσας τὰ τεῖχη τῆς βεβήλου Ἰερικοῦ, ὡς τοὺς ἥρωας τοῦ εὐαγγελίου καὶ τὰ τοιαῦτα. Ἀλλὰ πλὴν τῶν παρομοιώσεων τούτων, τῶν λαμβανόμενων τῶν πλείστων ἐκ τῶν ἁγίων γραφῶν, οἱ εὐαγγελισταὶ ἀπαντιῶνται εἰκονιζόμενοι προτέτι καὶ διάτινων προφητικῶν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης τύπων, τοὺς ὁποίους αὐτοὶ ἐμῆλλον νὰ πληρώσωσιν. Ἡ δὲ τοιαύτη θεωρία ἦτο ὅλως ἐν τῷ πνεύματι τῶν θείων γραφῶν· διότι περὶ παντός τοῦ ἀρχαίου νόμου, ἀναφορὰν ἔχοντος πρὸς τὸν νόον, δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ὅτι ὁ ἀπόστολος Παῦλος εἶπεν ἰδίᾳ περὶ τινῶν ἐθίμων καὶ γεγονότων· «Ταῦτα δὲ πάντα τύποι» συνέβαινον ἐκείνοις (α) «...» Ἄ ἐστι σκιά τῶν μελλόντων» (β). Ἦτο λοιπὸν ἐπόμενονον ἵνα οἱ ἅγιοι Πατέρες καὶ λοιποὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς κατέχωνται ὑπὸ τῶν εὐγενῶν τούτων καὶ ὑψηλῶν ἰδεῶν, αἰτίνες καὶ διὰ συμβόλων καὶ διὰ προφητειῶν ἀνάγρουσι τὰ ἱερῶτατα τῆς πίστεως ἡμῶν καὶ τῆς λατρείας εἰς τοὺς ἀρχαίους τῶν πατριάρχων καὶ προφητῶν αἰῶνας, εἰς αὐτὴν τὴν πρώτην γέννησιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ τρόπον τινὰ εἰς τὴν αἰωνιότητα τοῦ Θεοῦ.

Ἐκ τῶν γνωστῶν ταύτων συμβόλων τῶν θεοπνεύστων τοῦ εὐαγγελίου συγγραφῶν ὑπάρχουσι δύο συχνότερον μνημονευόμενα κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ, ἐφ' ὧν ὀφείλομεν νὰ ἐπιστή-

(α) Πρὸς Κορινθ. Α'. Γ. 11.

(β) Πρὸς Κολοσ. β'. 17.